

Prašť nebo uhod' – o dvou cestách státního řízení vysokých škol k témuž neštěstí

V letech kolem roku 2000 se zvýšil tlak státu na přijímání většího počtu studentů. Reforma stíhala reformu. Za vzor nám dávali školy, které prý mají tak kvalitní učitele, že na stejný obor přijmou několikanásobně víc studentů a dokážou je přivést až k úspěšnému absolutoriu. Když jsem se stavěl proti takto pochopené „efektivitě vzdělávání“ a kvantitativnímu úpadku, byl jsem leckde označen za elitáře, který chce „míru vzdělanosti v ČR držet na úrovni Mexika“. Cíl mého odporu byl samozřejmě opačný, totiž neohrozit úroveň těch oborů, které máme dobré. Vnucená politika kvantitativního „vzdělání“ otevřela dveře béčkovým klonům řady oborů, kdy učitelé na jedné škole velice náročně vedou malý počet studentů, bez adekvátního platu, svoji úživu si proto doplňují na jiné škole, kde většímu počtu studentů odpřednášejí totéž, byť s velice malou nadějí na nějaké odborné výsledky.

Stala se však ještě horší věc, protože stát podporoval také „inovaci vzdělání“, bohužel i jako zástěrku pro cosi jiného. Mezi nově vzniklými studijními obory je řada umělých kasaštitků, které je možné absolvovat velice snadno, protože nemají tradiční akademické nároky a odborné náplně, „okecá se to“. Chce to spíš imunitu proti nevolnosti z absurdity. Některé školy si tím víceméně nuceně přilepšují, některé jsou na tom přímo založené. Zatímco na kvalitním oboru si studenti sotva stihnou přivydělat na brigádě, tak na četných inovativních oborech stíhají normálně pracovat nebo podnikat, takže mají nad těmi, co studují opravdový obor, ekonomickou převahu už od začátku.

Tedy stát potkal následky svých rozhodnutí. Objevil se problém, z čeho to všechno platit. A jak už to tak bývá, mají na to doplatit ti, co problém nezpůsobili. Proč mají studenti, kteří pilně pracují v náročném oboru, platit na vyžírky z řad svých „kolegů“ na pseudo-oborech, kteří si mnohdy dobře vydělávají, často podobně nesmyslnou „prací“ jako jejich obor „studia“?

Peníze jsou při tom opravdu až na druhém místě. Na prvním je riziko proměny univerzitního prostředí směrem k prostředí „podnikatelskému“ a mediálnímu. Pseudo-obory totiž nepřinášejí škole jenom peníze, ale proměňují také rozložení sil v akademickém senátu. Svým růstem hrozí, že i při stávajícím systému relativních akademických svobod postupně převzou rozhodující roli při rozhodování o řízení celé školy. Kdo má zvýšené sebevědomí, umí zapnout i vypnout PC a k tomu trochu anglicky, má co mluvit do rozhodování o prioritách vědy. Je to analogie populismu v „normální“ politice. Laická veřejnost si postupně zvykne, že část studentů jsou ziskuchtiví hlupáci, ale odnesou to opět ti, kteří poctivě pracují na něčem náročném.

Pokud tedy má mít boj za akademické svobody smysl i v budoucnu, je nutné vyřešit tento problém kvantitativních nesmyslů pro peníze. Jinak se k cíli politiků dobereme sice jinou cestou než politickou a podnikatelskou kuratelou, ale dobereme.

Naštěstí k lidské přirozenosti patří i lepší stránky než vypočítavost, takže lez mít naději, že se bude projevat i zvědavost a touha po poznání, ba dokonce radost z práce a z poctivých vztahů.

Zdeněk Kratochvíl, učitel UK v Praze (25. 4. 2012)